

Memoria documentelor

DAN NEGULEASA

FLORINA POPESCU

Documentele sînt izvoare istorice de o valoare științifică inestimabilă, instrument util la îndemîna celui ce dorește să cunoască faptele petrecute în trecut sau în prezent, dezvăluindu-i în fața ochilor o lume cu felul ei de a gîndi și a trăi, cu dramele și pasiunile ei, cu bucuriile și necazurile pe care le-a cunoscut.

Județul Gorj, cu o bogată istorie, a păstrat și mai păstrează la particulari sau instituții publice un număr însemnat de asemenea mărturii scrise ce vorbesc despre un trecut glorios, de lupte și împi-lări, de acei oameni dîrzi care au stat permanent de strajă apărîndu-și libertatea. Multe din ele au fost cunoscute din timp și au văzut lumina tiparului, altele nu s-au bucurat de aceeași soartă rămînd uitate în vreun colț de ladă, sub o grindă sau între copertile prăfuite ale unui dosar.

Nu pentru a corecta jocul întîmplării, ci pentru a aduce în fața celor însetați de a cunoaște cît mai mult despre istoria acestui străvechi ținut românesc, care este județul Gorj, ne propunem a prezenta cîteva din aceste documente. În paginile lor vom găsi informații inedite despre oameni, locuri și fapte din trecutul apropiat sau îndepărtat, sau edite dar prezentate într-o lumină nouă, cea a adevărului istoric.

Pentru început vom prezenta 4 asemenea documente păstrate în fondurile Arhivelor Statului, în care vom oglindi un Gh. Magheru, cetățean al orașului Tîrgu-Jiu, un moment din viața culturală a capitalei județului Gorj cît și prezența activă a învățătorilor gorjeni la revoluția de la 1848.

1833 sept. 25. **Scrisoarea lui Gh. Magheru, uton vistier și cavaler, supleant al Judecătoriei, jud. Gorj, turmisobogistratului orașului Tg.-Jiu, din care, donează acestuia suma de 28 galbeni pentru plata medicului ce va fi adus în oraș.**

Cinstului Magistrat al acestui oraș Tîrgu-Jiului

Prin oțnoșenia ce am primit de la dumnealui stolnicu Barbu Vișoreanu deputatul acestui județ scrisă de la 29 ale următorului; mă văd poftit prin organul dumnealui de către toată cinstita obște boeri și negustori ai acestui oraș, ca să primesc douăzeci și opt galbeni împărătești ce prin sinisfora de la dumnealor s-au fost însumat în trebuința cheltuielilor ce ar fi putut urma cu a duce obșteasca plîngere la auzu înaltei stăpîniri în pricina desființării județului ce să hotărîsă supt cuvînt că dumnealor cunosc cu toții ostenilile și silința

ce am pus în săvârșirea pricinii aceștia. La care am răspuns dumnealui cele cuvenite, cu cinste încunostințind și cinstitul Magistrat, că eu deși cu adevărat am fost trimis din partea obștei, și de am cercat osteneli și altele, dar le socotesc ca o picătură de apă în noeanul mării, pe lângă datoria ce am către neam și către patrie. Și mai ales către orășenii mei, pentru care voi fi gata oricând nu numai a alerga și a osteni, ci și chiar a mă jertfi de va fi de trebuință pentru obștesc folos precum le-am și arătat acest semn de credință în trecutul război. Pentru mine cea mai mare bunătate ce mi se poate face este numai ca să primească și această puțină slujbă ce am făcut ca un prinos al datoriilor mele și voi fi prea mult mulțumit, că precum altă dată și acum am putut contribui patrioților mei, iar acei douăzeci și opt galbeni îi trimisăi la cinstitul magistrat unde vor sta depozitoriți și hotărâți a se da în plata lipsei simbrii doctorului ce se va orîndui la acest oraș de către înalta stăpînire, lucru care se atinge iarăși de un obștesc folos, fără a se întrebuița însă la vreo altă trebuință, și de primire mă voi cinsti cu răspuns.

Gheorghe Magheru

(Arh. St. Gorj, fond. Primăria Oraș Tîrgu-Jiu, dos. 5/1833, f. 14, orig.)

1834 aug. 30. **Raport al Magistratului orașului Tg.-Jiu către Vornicia Trebilor din Lăuntru prin care auce la cunoștință că prof. șc. publice din Tg.-Jiu cu elevii săi a prezentat în spectacol de leatrie în limba națională și propune recompensarea lui.**

**Cinst. Marea Dvornicie din Lăuntru
Prezidentul Maghistratului orașului Tîrgu-Jiului**

Astăzi la 30 ale lui avg. cu prilejul celui de mult așteptată și dorit«ă» de toți rumâni«i» zi a înaltului nostru prinți Alecsandru Dimitrie Ghica Voivod pă care-l pronia sf. păzască-l apururea supt pavăza sa, D. profesoru«l» Șco«a»lei naționale Costache Stanciovici întru cinstea Măririi sale în casele Șicoalei au dat un teatru cu nevinovați«i» săi săi școlari, atît de potrivit pentru moralitatea și vîrstea școlarilor, încît au pornit lacrimi de la toți mirîndu-se toți pentru o astfel de faptă laudată și nemaivăzută în orașul acesta.

Țirmonia aceasta să începu astfel: după ce toate casele erea iluminate în toate părțile, apoi sala caselor jumătate erea cu bănci pentru șederea privitorilor, de la jumătate încolo să începea ștenea rădicată ca de o jumătate stîngen în sus. De la începerea ștenii s-au văzut opt perdele pă rînd jugrăvite cu felurimi dealigorii. Pă perdeaua dîntii numele Măririi«i» sale să vedea în nește țifre mari care erea încurcat într-un gherlant de flori de dafin și deasupra doi îngeri ținea în mîini țifrele de fericiri ale Măririi«i» sale, la a 2-lea perdea erea o aligorie, adecă un bătrîn pleșuv ținea coasăle suptțiori, el ședea pă iarba ce-a au cosit-o, cu mîna stîngă ținea un vâl negru supt care să vedea țifra Măririi Sale într-un șarpe ș«i» altă țifră poleită cu aur, cu mîna dreaptă să făcea a arăta acele țifre vâlul celi negru însăamna jalea Valahii pînă la epoha Măririi Sale și cu mîna arăta că Valahia cea tristă au păstrat pentru fericirea fiilor săi aceste țifre fericite care nu erea altele decît Alecsandru Ghica, iar pă celelalte mai mici perdele erea alte jugrăveli. După schimbarea acturilor teatrul acesta au fost mai mult pentru înfierbîntarea patriotismului în fiecare rumân care au și făcut mare energhie între mulți din privitori. Istoria au fost a lui Regulu«s» romanul au fost prins rob la Catargu și cu soli«i» Cartighinei s-au întors la patria lui ca să mijlocească pacea între cartaghineni și între romani. Teatrul s-au arătat în cinci acturi, schimbîndu-se fiecare după firul istoriei, iar actul cel mai după urmă au fost cu totul plin de întristare cînd Regulu«s» în vierșuri își lua adiu de moarte de la nevastă, de la copii, de la patrie și de la romani. Numărul actorilor au fost patrușprezece și trei școlărese actrițe, fieșcare dintr-înși«i» ș-au jucat rolele lor cu deosăbit curaj, toți ereau îmbrăcați cu haine destul de frumo«a»se după portu«l» romanilor. Toate acestea au fost cu cheltuiala profesorului și intrarea slobodă unde s-au strîns tot publicu«l» orașului.

Această faptă vrenică de laudă a numitului profesor și această nemărginită silință ce-o arată cu stăruirea cea neclintită pe a sa datorie, precum și pentru sporul ce-l credem că ni-l va arăta la eczamenul de la 15 ale viitorului socotind a fi de trebuință a i să răsplăti spre încorajare și de alte fapte pă

vremea viitoare, Maghiistratul pă lângă celelalte mulțumiri ce-au făcut, cu a-dîncă plecăciune nu lipsi a face cunoscut și Cinst. Marii Dvornicii de la care printr-ale sale canaluri spînzură soarta tuturor slujbașilor celor vrednici.

(Arh. St. Gorj, Prim. oraș Tîrgu-Jiu, dos. 11/1834, f. 2, copie).

1848 iulie 17, Tîrgu-Jiu. Dispoziții date învățătorilor din statele țării pentru a explica cele 21 articole din proclamația guvernului și a-i îndemna să le îndeplinească.

Dreptate, Frăție,

Domnule învățător al Școlii comunale din Satul

După poruncile cînstitului Departament al Instrucției publice cu nr. 2399 și 2474 și după poruncile Ci«nstitei» Cîrmuiri a acestui... ce s-au dat d-lor supt-cîrmuitori ca să dea ajutorul convenit spre a îndeplini cele următoare: te însărcinezi d-ta ca să citești și să deslușești sătenilor unde te afli cu slujba, și altor din alte sate, aceste 21 de articole din proclamația mîntuitoare a Cînstitului și Evangelicescului Guvern, care cîrmuiește toată țara astăzi după pronia a tot puternicului Dumnezeu, spre fericirea ei pentru toți de obște, cîți se află astăzi și pentru toți cei ce urmează a fi în viitor. Pentru care fiecăre dau aceste 21 de articole copiate întocmai după proclamarea mîntuitoare și deslușite fie-care spre a se putea înțelege de oricine.

Și tot odată ești însărcinat a sfătui și a îndemna cu stăruire pe locuitori ca să împlinescă toate poruncile cînstitului guvern cu toată credința și supunerea, căci acest Evangelicesc Guvern lucrează cu sudori de sînge pentru fericirea tuturor de obște din toată scumpa noastră patrie.

Să sfătuiesti încă și să îndemni ca să petreacă toți cu liniște și bună înțelegere între dînșii; să nu se ia după minciunile unora și altora, plăsmuite din prostie sau răutate sau din prea precugetare... Să-i sfătuiesti și să-i îndemni cu stăruire ca să îndeplinească cu supunere și dragoste toate datoriile ce au către stăpînii lor, către proprietari și arendași, pînă cînd cînstitul Guvern va da legiurile obșteștii adunări legiuitoare, care vor fi pentru fericirea tuturor de obște și în material și în moral, deslușite pentru datoria și dreptul fie căruia, și aceasta nu va întîrzia, dar pînă atunci nu e convenit, nici suferit de Cînstitul Guvern ca să se păgubească ori să se necinstească cineva prin nesupunere sau prin asuprire.

Ci să petreacă toți în bună înțelegere, supunere și dragoste creștinească, cine se va împotrivi acestor sfaturi să împotrivescă poruncilor înaltei stăpîniri, de care va fi judecat și osîndit, și nu va fi vrednic de cinstea și cereasca milă ce se va da prin legiuirea acelor articole din proclamația mîntuitoare, va fi hulit și urît de toți, nevrednic de a se numi creștin ca cel ce se împotrivescă și calcă cu nesocotință poruncile mîntuitorului lumii Hristos, din sfînta Evanghelie citire: „Iubiți-vă între voi ca frații, dacă vreți să fiți frați ai mei“. Și spre încredințarea Cînstitului Departament al Instrucțiunii Publice că s-au împlinit cele poruncite prin poruncile pre-zise să iei adevărare de la fiecare sat, subscrise și pecetluite, că au înțeles și au primit acele 21 de articole din proclamația mîntuitoare, și că vor îndeplini cu credință și supunere cele ce li se încunoștiințează din poruncile Cînstitului Guvern. Către aceasta este îndatorat a raporta fără zăbavă la școala normală ori ce vei întîmpina într-această propovăduire, mulțumitor sau nemulțumitor din partea cuiva, ca să se ia măsurile convenite la vreme, și să te grăbești cît se va putea ca să săvîrșești aceste îndatoriri după evanghelică dorință a mîntuitorului Guvern, aducînd adevărările ce vei aduna ca să se trimită fără zăbavă.

Domnule învățător! Chemarea d-le într-această slujbă apostolească este mare ca și numele de învățător de care ne-am învrednicit. Să ne silim dar cu toții a da ajutorul ce vom putea cu toată credința și dreptatea, ca să putem fi vrednici după fapte de numele ce purtăm și să putem dobîndi cu dreptate cinstea și mila stăpînirii, și să merităm preascumpa pomenire cu dragoste și în vorbirea și în scrierea Istoriei de toți comvecuitorii din toată scumpa noastră patrie și de toți frații noștri români și din alte țări, și de cei de alte nații, și de urmașii noștri; că am simțit și am contribuit, care cu ce am putut pentru împlinirea poruncilor sfintei Evanghelii, pentru mîntuirea fraților și urma-

șilor noștri, pentru fericirea scumpei noastre patrii și pentru a înălța slăvitul nume de român la cinstea ei și se cuvine după eroicele fapte ale strămoșilor noștri în care aveau credincioasă salutare și frăție.

Profesorul clasei I-ia

Nr. 89

Anul 1848, iulie 17

Or. Tîrgu Jiului

(Arh. St. Buc., Arhiva istorică centrală, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiuni Publice, dosar nr. 1454/1848, f. 58, orig.)

1848 iunie 20, București. Cele 21 articole ale proclamației guvernului însoțite de deslușirile necesare.

**Copie înlocuită după original,
cu deslușirea fiecărui articol.**

Cele 21 de articole pe al cărui temeliu este să se facă constituția adică legea, pravila sau Regulamentul țării; care articole s-au obștit prin proclamarea sau încunoștințarea mîntuitoare a Guvernului Provizoriu sau a stăpînirii ce e alcătuită de cîteva obraze din romîni adevărați, care sînt puși vremelnicește pînă s-a întări prin Obșteasca adunare constituția sau pravila, și domnul țării, și care constituție s-au obștit în toată țara și în Tîrgu-Jiului, s-a cetit această proclamare mîntuitoare de d. cîrmuitor la 20 iunie, în tîrg cu mare cinste.

În numele poporului român.

DREPTATE, FRĂȚIE,

1iu Independența Țării administrativă și legislativă pe temelii tractatelor lui Mircea și Vlad V-lea și neamestec al nici unei puteri din afara în cele din năuntru ale țării.

Deslușire: Neatîrnarea a toată țara Românească în cîrmuirea și leguirea sa, pe temelii învoielilor lui Mircea și Vlad al V-lea domnii țării cu poarta sau împărăția turcească și să nu sufere nici o altă putere străină a se amesteca în leguirile au trebile țării din năuntru, căci nu are cu alta nici un fel de învoire pentru aceasta.

2lea. Egalitatea drepturilor politice.

Deslușire: Să aibă toți lăcuiitorii drept de o potrivă la leguirile pravilii și la slujbă în țară.

3lea. Contribuție generală.

Deslușire: Să dea toți bir, proprietari, negustori, meseriași și plugari, fără nici o osebire, și orice s-o cere pentru țară.

4lea. Adunarea Generală compusă de reprezentanți ai tuturor societăților.

Deslușire: Obșteasca Adunare o să fie alcătuită de oamenii din toate clasele, cum: din proprietari, negustori, meseriași, militari și din plugari.

5lea. Domnul responsabil, ales pe 5 ani; și căutat în toate stările societății.

Deslușire: Domnul țării să-și dea socoteala la Obșteasca Adunare de toate cîte a lucrat, și de a lucrat după pravila țării în oblăduirea sa, și să se caute în toate clasele, după vrednicie și detrebie.

6lea. Împuținarea listei civile, ardicarea de orice mijloc de corupție.

Deslușire: Împuținarea lefilor mari și cheltuielilor deosebite, desființarea tuturor mituirilor și a orice năravuri rele în societate.

7lea. Responsabilitatea funcționarilor ce ocupă funcțiile statului și a miniștrilor.

Deslușire: Să-și dea socoteala miniștrii și toți slujbașii de slujbe ce au avut dacă le-au împlinit după pravila țării.

8lea. Libertatea absolută a tiparului.

Deslușire: Slobozenie a se tipări orice pentru folosul Obștii, fără a se cerceta sau a se opri de cineva, împotriva oricărui nedrept sau nedreptățiri.

9lea. Orice recompensă să vie de la patrie prin reprezentanții săi, iar nu de la domn.

Deslușire: Orice răsplată de slujbă pentru oricine va fi în dare de bani, în leafă

sau pensii, să se hotărăscă în Obșteasca adunare după arătarea deputaților din județ, din oraș sau din satu de la care se cere, pentru care a slujit țării cu vrednicie și dreptate.

10lei. Dreptul fiecăruia județ de a-și alege dregătorii săi: drept care purcede din dreptul poporului român întreg de a-și alege pe domn.

Deslușire: Tot județul are drept de a-și alege pe slujbași de la cel mai mic pînă la cel mai mare din județ, și din toate stările după vrednicie, învățătură și mai cu seamă după buna purtare ce va avea în societate; acestea vor fi drepturile slujbașilor, iar nu vița, rangul sau bogăția.

11lea. Gvardie Națională.

Deslușire: Tot locuitorul de toată starea trebuie să fie întrarmat ca să-și păzească liniștea și dreptul lefilor în sat, în oraș, în Țară împotriva făcătorilor de rele și a celor ce voesc a ne cădea pravila, dreptul și pămîntul patriei; să facă și orășenii fără osebite ce fac sătenii cu straja lor de noapte.

12lea. Emanciparea mănăstirilor Închinete.

Deslușire: Dezrobirea veniturilor mănăstirești, ce se trimeteau într-alte țări afară din țară și se mînceau de străini fără drept, împotriva, dieților și a daniilor de la ctitorii ce le-a înființat, și care se robiseră prin mijlocirea domnilor, greci și altor voitori de rău țării după vreme.

13lea. Emanciparea clăcașilor, ce se fac proprietari prin despăgubire.

Deslușire: Dezrobirea sau slobozirea clăcașilor din datoriile către proprietarul moșii pe care a locuit și va locui, dîndu-i-se pămînt destul să poată trăi, pe care să fie stăpîn desăvîrșit pentru totdeauna și pe care pămînt îl va răscumpăra stăpînirea de la proprietarul ce l-a avut.

14lea. Dezrobirea țiganilor prin despăgubire.

Deslușire: Să fie țiganii slobozi ca rumânii, să-și dea bir la visteria țării și stăpînirea îi va răscumpăra de la stăpînii lor.

15lea. Reprezentant al țării la Constantinopol să fie român.

Deslușire: Agenții românești care înlesnesc la Constantinopol corespondența și trebile țării cu cabinetul sau divanul Împărăției turcești să fie român neaoș din țară, iar nu străin din altă nație.

16lea. Instrucție egală și întregă pentru tot românul de amîndouă sexele.

Deslușire: Școala pentru învățătură de carte, de meșteșuguri, de limbi străine, și măstria slobode, de o potrivă pentru tot românul: pentru băieți și fete.

17lea. Desființarea rangurilor titulare, ce nu au funcții.

Deslușire: De acum înainte nu se vor mai da titluri boierești de la stăpînire, nici vor mai fi ceiace au fost, ci numai slujbași se vor numi după slujbele lor.

18lea. Desființarea pedepsii degrăditoare cu bătaia.

Deslușire: De acum înainte nu se va mai bate nici un vinovat, ci se va pedepsi cu alte mijloace mai omenoase; pedeapsa lor va fi cu închisori pe pîine și apă și cu strafuri în bani, și dați pe cheazășii sigure ca să se facă cu asemenea mijloace oameni cinstiți și de treabă.

19lea. Desființarea atît în faptă cît și în vorbă a pedepsei cu moartea.

Deslușire: De acum înainte nici se va chibzui pentru moartea cuiva în judecătorie, nici va amenința la nimeni cu vorba de moarte.

20lea. Așezăminte penitenciale, unde să se spele cei criminali de păcatele lor și să iasă îmbunătățiți.

Deslușire: Să se facă așezăminte sau zidiri mari de deosebite feluri de fabrice, unde să se pocăiască cei vinovați, lucrînd cîțiva ani, după vina lor, și de unde vor ieși cu meșteșug să poată trăi fără a mai cădea în păcate.

21lea. Emanciparea israeliților, și drepturi politice pentru orice compatriot de altă credință.

Deslușire: Slobozenia Evreilor din frîu politic ce l-au avut, și pentru oricine de altă lege, sau de alt neam, care locuiește în pămîntul țării, are drept în slujbele ei, și același datorii ca și pămîntenii.

(Arh. St. București, Arhiva Istorică Cntrală, fond. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dos. Nr. 1454/1848, f. 59 și 86, copie).